

Врз основа на член 250, став 3, од Законот за здравствената заштита (Службен весник на РМ бр.34/12, 145/12, 87/13 и 164/13), и член 20, став 3, точка 6, од Статутот на Фармацевтската комора на Македонија (Службен весник на РМ бр. 65/12), Собранието на Комората на седницата одржана на 13. 12. 2013 година донесе

КОДЕКС на професионалните етички должности и права на здравствените работници со високо образование од областа на фармацијата

Член 1

ВОВЕД

Кодексот на професионалните етички должности и права на здравствените работници со високо образование од областа на фармацијата (во натамошниот текст: Етички кодекс) претставува севкупност од принципи според кои фармацевтите се должни да постапуваат вршејќи ги своите стручно-професионални активности во фармацевтската практика. Фармацевтската практика ги потврдува фармацевтите како здравствени работници со знаења, вештини и особини за преземање на одговорноста за управување и употребување на лековите и другите медицинските производи со цел да се добие оптималност на исходите при лекувањето. Фармацевтската практика ги вклучува техничките аспекти на фармацевтските услуги, подготовката на лековитите формулации, снабдувањето со лекови и други медицински производи, грижата ориентирана кон пациентот, како и обезбедувањето на информации и управувањето на терапијата со лекови и други медицински производи. Со Етичкиот кодекс, Фармацевтската комора на Македонија како професионална асоцијација на фармацевтите со високо образование ги промовира принципите на професионалната етика заради воспоставување на етичко однесување на фармацевтите при вршењето на работите на фармацевтската здравствена дејност.

Член 2

Структура на Кодексот

Кодексот го сочинуваат принципи кои ги опфаќаат основните морални начела и вредности врз основа на кои се воспоставува етичкото однесување на фармацевтите. Кодексот содржи девет принципи кои ги покриваат главните области на професионалното јадро на фармацевтите и фармацевтската дејност. Принципите на Кодексот имаат цел да ги постават стандардите на професионалното однесување на фармацевтите и да ги изразат нивните одговорности и професионални вредности како составен дел на фармацевтската професија. Тие го одразуваат и поддржуваат развојот на професијата, практиката ориентирана кон пациентот земајќи ги предвид правата и одговорностите на пациентите. Принципите упатуваат на должности кои подробно ги насочуваат фармацевтите во стандардите на професионалното однесување кои тие мора да ги прифатат и да ги почитуваат при вршењето на својата професија како здравствени работници.

Член 3

Содржина на Кодексот

Сите фармацевти треба да ја прифатат доктрината на секој принцип и да бидат одговорни за остварување на суштинските професионални вредности, со исклучок на случаите кога поради причини надвор од стручно-професионалното однесување, принципите не можат да бидат директно релевантни за вообичаеното индивидуално фармацевтско работење. Принципите на Кодексот се однесуваат на сите фармацевти, независно од нивната улога, обем, ниво или место на работа:

За оние кои стапуваат во професијата, Кодексот ги идентификува основните морални обврски на фармацевтската грижа и служи како извор за учење и однесување. За оние кои веќе припаѓаат на професијата, Кодексот служи како основа за одмерување на сопственото етичко однесување на фармацевтите и одмерување на однесувањето на своите колеги.

Кодексот обезбедува насоки и за оние кои не припаѓаат на професијата, а може да влијаат на утврдувањето на минимум етичкото однесување на фармацевтите. Се препорачува работодавците да го имплементираат Кодексот во обуката на нововработените и редовно да ги промовираат етичките аспекти на Кодексот. Непочитувањето на принципите на Етичкиот кодекс претставува основа за поведување на постапка пред Судот на честа на Комората и изрекување на санкции.

Член 4

ПРВ ПРИНЦИП: ЗДРАВЈЕТО И ДОБРОСОСТОЈБАТА НА ПАЦИЕНТОТ СЕ ПРВ ПРИОРИТЕТ НА ФАРМАЦЕВТОТ

Основен приоритет на фармацевтот во вршењето на своите работни задачи е здравјето и добросостојбата на пациентите и граѓаните.

Должности:

- 1.1 Фармацевтот презема соодветни чекори за постигнување оптимални исходи во текот на терапијата на пациентите, кога тие користат лекови и други медицински производи како основа во фармацевтската дејност.
- 1.2 Фармацевтите преземаат соодветни чекори за да се спречат повреди и штети на пациентите и граѓаните.
- 1.3 Фармацевтите сочувствуваат и се грижат за пациентите.
- 1.4 Фармацевтите преземаат соодветни чекори за обезбедување на грижа ориентирана кон пациентите во секој поглед и преземаат соодветни мерки за заштита на добросостојбата на пациентите, особено на децата и на другите ранливи групи.
- 1.5 Фармацевтот на пациентот му го издава лекот, медицинското помагало, хербалниот производ, додатокот на исхраната или другиот медицински производ само кога е сигурен дека пациентот го разбрал како правилно и безбедно да го употребува истиот. Во случај пациентот да има проблем со разбирањето или да има тешкотија во добивањето на информацијата, како на пример кај повозрасни пациенти или пациенти со нарушен вид, слух, говор и слично, фармацевтот вложува дополнителен напор во давањето на информациите и советите и користи повеќе средства и време доколку е потребно.
- 1.6 Фармацевтот го упатува пациентот кај друг здравствен работник или здравствена установа, се консултира со колегите или со другите здравствени работници во случај кога тоа е потребно, а притоа водејќи сметка за личните податоци и доверливоста на пациентот.
- 1.7 Фармацевтот во текот на својата работа води сметка да не е под влијание на комерцијалните интереси или кои било други интереси, вклучувајќи ги и оние на евентуалниот работодавец или на друг давател на здравствени услуги.

1.8 Фармацевтот не смее да остави впечаток кај потенцијалниот купувач дека производите кои ги препорачува за соодветна состојба се ефикасни доколку за тоа нема докази.

1.9 Во случај кога фармацевтот ќе има разумна основа да смета дека рецептот содржи грешка, пропуст, неисправност, двосмисленост или незаконитост или дека она што е пропишано може да предизвика штета врз здравјето на пациентот, фармацевтот се консултира со лекарот кој го пропишал лекот и ги документира деталите и резултатите.

1.10 Во случај фармацевтот да увиди дека пропишаниот лек може да биде предмет на злоупотреба и зависност, фармацевтот се консултира со лекарот кој ја пропишал терапијата.

Член 5

ВТОР ПРИНЦИП: ФАРМАЦЕВТОТ ГО ПОЧИТУВА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕТО НА ПАЦИЕНТОТ, НЕГОВИТЕ ПРАВА, АВТОНОМНОСТА И СЛОБОДАТА НА ИЗБОР

Пациентите и јавноста имаат право да бидат вклучени во дискусиите и одлуките за нивното лекување и грижа. За ова е потребна активна комуникација. Тие треба да се охрабрат да дејствуваат во соработка со фармацевтите и другите здравствени работници за да се задоволат нивните потреби поврзани со здравјето.

Должности:

2.1 Фармацевтот ги почитува правата на секој пациент да учествува во дискусиите и одлуките за нивното лекување и ги охрабрува да го прават истото.

2.2 Фармацевтот презема соодветни чекори ефикасно и ефективно да комуницира со пациентите и јавноста, водејќи ја комуникацијата прилагодена кон нив.

2.3 Фармацевтот во текот на својата работа соработува со пациентите, со оние кои се грижат за пациентите кога тие самите не можат да го прават и со другите здравствени работници за правилно да ја водат и управуваат грижата и терапијата на пациентот.

2.4 Фармацевтот на пациентите и на јавноста им ги објаснува достапните и расположливи опции и можности, вклучувајќи ги ризиците и придобивките. Фармацевтот води сметка информациите што ги дава да се објективни, независни и клинички евалуирани.

2.5 Фармацевтот го почитува правото на пациентот да одбие да добие професионална услуга.

2.6 Фармацевтот ја штити и ја почитува приватноста и доверливоста на информациите и податоците што се однесуваат на пациентите и должен е да ги чува како професионална тајна,

2.7 Фармацевтот ги чува и обработува личните податоци на пациентот согласно со соодветните законски прописи,

2.8 Фармацевтот обезбедува согласност од пациентот онаму каде е потребно, за услугите и лекувањето кое го обезбедува.

2.9 Фармацевтот ги врши само оние испитувања каде што се исполнети сите барања на регулаторните тела за вклучените личности во тие испитувања или податоците за нивното здравје, вклучувајќи и обезбедување на писмена согласност на сите учесници.

Член 6

ТРЕТ ПРИНЦИП: ЧЕСТ И ДОСТОИНСТВО НА ПРОФЕСИЈАТА

Фармацевтот ја чува честа и достоинството на професијата и не се вклучува во какви било активности со кои ќе ги нарушат истите.

Должности:

3.1 Фармацевтот има должност да ги почитува прифатените стандарди на однесување во и надвор од своето професионално работење.

3.2 Секое кршење на законите, директно или индиректно поврзано со професионалното работење на фармацевтот, може да се смета за доведување на професијата на лош глас и може да се смета за непристојно однесување.

3.3 Фармацевтот не смее да ја користи или да дозволи да се користи неговата квалификација,

односно лиценца или позиција како фармацевт спротивно на нивната намена.

3.4 Фармацевтите кои го носат научното звање - доктор на фармацевтски науки се охрабруваат да ја користат својата квалификација, но не на начин на кој би створиле забуна при што јавноста би поверувала дека лицето е лекар.

3.5 Фармацевтот професионално е одговорен за својата работа а тоа значи дека е одговорен за тоа што го прави или не го прави, без оглед на советите или насоките што ги добива од наредените или од припадниците на другите професии.

Член 7

ЧЕТВРТ ПРИНЦИП: КОНТИНУИРАН ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ

Фармацевтот држи, одржува високо ниво на професионални знаења со цел да ги достигне високите стандарди на однесување во нејзината/неговата работа.

Должности:

4.1 Во насока на законската определба за континуирана едукација, фармацевтот има одговорност да одржува чекор со промените во фармацевтската дејност, да биде во тек со актуелните законски прописи кои ја регулираат фармацевтската дејност и лековите и да ги зајакнува и одржува своите вештини и знаења како здравствен работник.

4.2 Фармацевтите го прифаќаат концептот на континуиран професионален развој, кој се дефинира како процес со кој фармацевтот ги зголемува своите знаења, вештини и лични квалитети во текот на својата професионална кариера.

4.3 Фармацевтот следи континуирана едукација, која претставува учење во текот на професионалното работење со цел одржување и унапредување на сопствениот професионалниот развој.

4.4 Фармацевтот учествува во вршењето на професионалниот надзор, кој има за цел да ги утврди структурата, процесите или резултатите од работата на фармацевтите во здравствените установи преку мерење и определување на степенот на достигнување и реализација на договорените стандарди и цели.

4.5 Фармацевтот посетува настава и се стекнува со повисоки стручни и научни звања во областа на фармацијата, како и во нефармацевтски области, но поврзани со фармацевтската дејност.

4.6 Фармацевтот го идентификува, проценува и оценува начинот за одвивањето на сопствениот професионален развој и за тоа води документација.

4.7 Фармацевтот доброволно членува во професионални организации доколку поинаку не е предвидено со закон.

4.8 Фармацевтот може да учествува во реализација на здравствените специјализации како ментор, коментор и едукатор, во активностите на професионалните организации (национални и меѓународни) како предавач и обучувач, во регулаторни тела (национални и меѓународни) како ревизор, предавач и обучувач и во процесите на едукација (формална и/или неформална) како наставник, помошен наставен кадар, стручно лице од пракса, обучувач и сл.

Член 8

ПЕТИ ПРИНЦИП: СОРАБОТКА СО КОЛЕГИТЕ И ДРУГИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ РАБОТНИЦИ

Фармацевтот соработува со другите здравствени работници за постигнување на најдобар можен исход кај пациентот. Фармацевтот ги почитува вештините, знаењата и способностите на другите даватели на здравствената заштита и се стреми да работи заедно со нив за постигнување на оптимални резултати на здравјето на пациентите и јавноста.

Должности:

5.1 Фармацевтот настојува да негува, развива и одржува професионални, стручни и ефикасни односи со другите колеги од здравството и со другите даватели на здравствена заштита и да соработува со нив за постигнување на позитивни исходи во лекувањето на пациентите и

употребата на лековите и другите медицински производи.

5.2 Фармацевтот настојува да ја негува, развива и одржува улогата на фармацевт како член на здравствениот тим со своите експертски знаења и вештини за лековите и лекувањето.

5.3 Фармацевтот ги почитува знаењата, вештините и одговорноста на колегите и другите здравствени работници, ги почитува институциите и другите видови на организации кои се дел од нејзиното/неговото опкружување.

5.4 Фармацевтот се стреми да ги промовира колегијалните односи, настојувајќи професионално да им помогне на колегите или на другите здравствени работници кога од него ќе се побара совет или поддршка во вршењето на нивната работа во интерес на подобрувањето на здравствената состојба на пациентите, безбедноста и јавното здравје.

5.5 Меѓусебните односи на фармацевтите се на високо колегијално и професионално ниво, дејствија како што се: навредување, омаловажување, неоправдано критикување и слично се недостојни за фармацевтот.

5.6 Фармацевтот настојува да ја одржува довербата помеѓу колегите, другите здравствени работници и пациентите и се воздржува од јавни коментари кои ја нарушуваат професионалната репутација.

Член 9

ШЕСТИ ПРИНЦИП: ПРОФЕСИОНАЛНА НЕЗАВИСНОСТ

Фармацевтот се воздржува од влегување или учество во каква било ситуација или договарање што може негативно да се одрази врз неговата професионална независност или врз неговата професионалност или етика.

Должности:

- 6.1 Фармацевтот својата работа ја врши автономно и независно и ги решава ситуациите каде постои потенцијален конфликт на интерес.
- 6.2 Фармацевтот се советува да одбие вработување каде се негира или нарушена е на каков било начин професионалната автономија.
- 6.3 Фармацевтот се однесува на начин на кој е јасно дека тој/таа е одговорен/а за сите одлуки и дејства во текот на своето професионално работење.
- 6.4 Фармацевтот комуницира со сите членови на работниот тим во согласност со сферата на одговорност и хиерархијата на секој вработен.
- 6.5 Фармацевтот може да се соочи со конфликтни професионални или правни одговорности, заради што мора да го употреби својот професионален суд при донесувањето на одлуката за насоката на дејствувањето, а треба да ги употреби и своите професионални и етички принципи како основа за донесувањето на ваквите одлуки.

Член 10

СЕДМИ ПРИНЦИП: ОГЛАСУВАЊЕ

Фармацевтот, во однос на јавниот интерес, дава информации за услугите кои се достапни во здравствените установи кои се во согласност со добрата фармацевтска практика, Законот за здравствената заштита и Законот за лековите и медицинските помагал, а не учествува, ниту ги поддржува рекламите и кампањите кои не се во согласност со законите и кои можат да доведат до заблуда на јавноста.

Должности:

- 7.1 Фармацевтот не учествува во рекламирање на здравствената дејност и здравствени установи што е залажувачко, недостојно или преку кое се вршат споредби со други здравствени дејности или установи.
- 7.2 Информациите кои се од јавен интерес на фармацевтот се вистинити, точни, релевантни и

независни и ги дава на начин така што не се добива комерцијален впечаток, ниту доведува до заблуда.

Член 11

ОСМИ ПРИНЦИП: ПРОФЕСИОНАЛНИОТ ИЗГЛЕД НА ЗДРАВСТВЕНАТА УСТАНОВА КАДЕ ШТО РАБОТИ ФАРМАЦЕВТОТ

Фармацевтите кои им нудат услуги директно на јавноста тоа го прават на начин и во простории кои се во согласност со стандардите на добрата фармацевтска практика и актуелните законски прописи.

Должност:

8.1 Придржувањето кон овој принцип се однесува на условите кои треба да ги исполнува просторот каде што се врши фармацевтската дејност, кој мора да одговара на актуелното законодавство и сите актуелни препораки и стандарди во здравствената дејност.

Член 12

ДЕВЕТТИ ПРИНЦИП: ОДГОВОРНА ГРИЖА ЗА ЛЕКОВИТЕ И ДРУГИТЕ МЕДИЦИНСКИ ПРОИЗВОДИ

Фармацевтот во текот на својата работа врши соодветна и одговорна грижа за лековите и другите медицински производи и нивната контрола.

Должности:

8.1 Фармацевтот има професионална одговорност да врши соодветна контрола врз сите лекови и медицински производи и други производи кои ги набавува или купува поврзани со неговата работа.

8.2 Сите фармацевти треба да се во тек со актуелните размислувања, вклучувајќи ги и законските одредби за безбедноста и употребата на лековите и другите производи поврзани со одржувањето и промоцијата на здравјето.

8.3 Фармацевтот веднаш презема мерки во случај кога треба да се повлече лек од промет.

8.4 Фармацевтот не купува, продава или снабдува каков било производ за кој има причина да се сомнева за неговата безбедност, квалитет или ефикасност.

8.5 Фармацевтот е сигурен дека снабдувачот и изворот на секој лек се регистрирани според условите регулирани во Законот за лековите и медицинските помагала.

8.6 Фармацевтот не снабдува и не издава лекови и други медицински производи кои немаат одобрение за ставање во промет во Р. Македонија.

8.7 „Лажен (фалсификуван) лек е оној што на смислен и намерен начин лажно се означува во однос на неговиот идентитет и/или потекло. Лажноста, односно фалсификувањето може да се однесува и на иноваторните и на генеричките производи, може да вклучи производи со исправни или со погрешни состојки, без активна супстанција, недоволно активни компоненти или фалсификувана амбалажа - дефиниција на Светска здравствена организација.“ Во случај на појава на лажен (фалсификуван) лек на пазарот, фармацевтот го трга пакувањето од промет, го става на страна од другите лекови и медицински производи и пријавува во соодветното регулаторно тело.

8.8 Фармацевтот ги презема сите потребни мерки за рационална употреба на лековите и другите медицински производи.

8.9 Фармацевтот ја проценува злоупотребата на лековите и другите медицински производи, го користи правото да не ги издаде истите и во тој случај го упатува пациентот до соодветен здравствен работник или институција и истото го документира.

Завршни одредби

Член 13

Санкциите за непочитување на одредбите од Кодексот, условите и постапката за нивно изредување се регулирани со Правилникот за утврдување на одговорност на фармацевтите и организација и постапување на Судот на честа на Комората.

Член 14

Овој кодекс влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во Службен весник на Република Македонија.

Со влегувањето во сила на овој Кодекс престанува да важи Кодексот на професионални етички должности и права на фармацевтите на Македонија бр. 02-7/1 од 31. 5. 1995 година.

Фармацевтска комора на Македонија

Претседател, Доц. Д-р Бистра Ангеловска